

Oblayorova Shahodatxon Sodiqjon qizi

Marg'ilon shahar 30-DMTT tarbiyachisi

Annotatsiya: maktabgacha ta'lim davri bolalarning intellektual rivojlanishi, mantiqiy fikrlash qobiliyatining shakllanishi va matematik ko'nikmalarini rivojlantirish uchun muhim bosqich hisoblanadi. Ushbu davrda mental aritmetika, ya'ni hisoblash jarayonlarini og'zaki ravishda bajarish, bolalarga matematik tushunchalarni osonroq o'zlashtirishga yordam beradi. Mental aritmetika orqali bolalar raqamlar bilan ishlash, hisob-kitoblarni tez va aniq amalga oshirish ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Kalit so'zlar: mental aritmetika, maktabgacha ta'lim, mantiqiy fikrlash, intellektual rivojlanish, matematik ko'nikmalar, hisoblash qobiliyatlari, og'zaki hisoblash, ta'lim dasturi, o'qitish metodlari.

Аннотация: Период дошкольного образования является важным шагом для развития интеллектуального развития детей, формирования навыков логического мышления и математических навыков. В течение этого периода ментализм поможет устно выполнять обработку, легко овладеть математическими концепциями детей. Mental разрабатывает навыки для работы с числами, быстро и четко реализует расчеты.

Ключевые слова: ментальная арифметика, дошкольное образование, логика, интеллектуальное развитие, математические навыки, расчеты, оральные срезы, методы обучения.

Annotation: Preschool Education period is an important step for the development of the intellectual development of children, the formation of logical thinking skills, and mathematical skills. During this period, the mentalism will help verbally perform the processing, easily mastering the children's mathematical concepts. The mental is developing the skills to work with numbers, quickly and clearly implement calculations.

Key words: mental aritomet, preschool education, logic, intellectual development, mathematical skills, calculations, oral cuts, teaching methods.

Turli mamlakatlar olimlarining asarlarini ochild, biz amin bo'ldikki, bu bolalik yoshi boshlash uchun eng yaxshi platformadir. Har bir ota-ona farzandining sog'lom, baxtli va intellektual rivojlangan shaxs bo'lib ulg'ayishini orzu qiladi. Bu rivojlanish qaysidir bosqichda sekinlashishi yoki tezlashishi mumkin. Bolaning qanchalik ko'p ma'lumot olishi, uning sifati, miqdori va assimilyatsiya qilish usuli tafakkur rivojlanishiga ta'sir qiladi. Bolaning miyasi plastilinga o'xshaydi, u doimo o'zgarib turadigan massa. Bilim yordamida bola hozirgi paytda kerakli shaklni shakllantiradi. Zero, Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev Miromonovich yosh avlodning tarbiyasi va kelajagi uchun alohida e'tibor qaratmoqdalar. Bunga misol qilib, kundan-kunga yangicha va jahon bilan raqobatbardosh qilib qurilayotgan va yuksak salohiyatli pedagoglarga ega maktabgacha ta'lim muassasalari, Prezident maktablarini olishimiz ham bejizga emas. Hozirgi kunda

zamon varaqlariga muhrlangan Alisher Navoiy, Al-Xorazmiy, Al-Beruniydek yuksak ilm va xotiraga ega yosh avlod o'zining qobiliyatlari bilan bizni lol qoldirmoqda. Hatto 5-6-yoshli bolaning matematik misollarni miyasida kalkulyator kabi hisoblashiga qoyil qolmay iloji yo'q. Buning imkoni yo'q deysizmi? Albatta har bir ishning chorasi topilganidek, buning ham iloji bor. Bizga yaqin yillikda kirib kelgan "Mental arifmetika" o'quvchilarda diqqatni, faollikni, tezkorlik qobiliyatlarni rivojlantiradi. Texnologiyalar rivoji va raqamli iqtisodiyotni chuqur isloh qilish davrida yashayotgan ekanmiz, har bir bolaga kelajak avlodga shu kabi xislatlarni shakllantirishimiz zarur. Konsentratsiya va muvofiqlashtirish ish faoliyatini yaxshilaydi. Masalan, har qanday mahoratni egallash uchun sizga 10 ming soatgacha mashg'ulot kerak bo'ladi. Doimiy mashg'ulotlar tufayli miyamiz o'zgaradi, ya'ni u rivojlanadi. Mental arifmetika dasturida ta'lim olgan bolalar nafaqat matematikada balki boshqa sohalarda ham ulkan yutuqlarga erisha oladi. Mental arifmetika bu yuqori sifatli dastur bo'lib matematik amalni miyada kalkulyatordan ham tezroq hisoblashni o'rgatadi. Mental arifmetika dasturi ta'limtarbiya olayotgan bolalarda quyidagi malakalarni rivojlantirishga yordam beradi.

1. Diqqatni jamlash
2. Mantiqiy fikrlash va mantiq
3. Tasavvur qilish
4. Analitik fikrlash
5. Ijodiy fikrlash

Mental arifmetika bola miyasini va matematik tafakkurni rivojlantiradi, o'quvchilar diqqatini berilgan topshiriqlarga jamlash, katta hajmdagi ma'lumotlarni yodlash va murakkab matematik misollarni yechish qobiliyatiga ega bo'ladilar. O'zlashtirilgan qobiliyatlar aqlning rivojlanishiga va shaxsning bolaga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Mental arifmetika bola miyasini va matematik tafakkurni rivojlantiradi, o'quvchilar diqqatini berilgan topshiriqlarga jamlash, katta hajmdagi ma'lumotlarni yodlash va murakkab matematik misollarni yechish qobiliyatiga ega bo'ladilar. O'zlashtirilgan qobiliyatlar aqlning rivojlanishiga va shaxsning bolaga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ilmiy texnik taraqqiyotning jadal sur'atlari zamon bilan hamnafas bo'lishga, zamonaviy bolalar ta'lim-tarbiyasiga munosib e'tibor qaratishga undaydi. Maktab va maktabgacha ta'lim dasturlari yetarli emas. Shuning uchun aqliy arifmetikaning dolzarbligi paydo bo'ldi.

Ilmiy texnik taraqqiyotning jadal sur'atlari zamon bilan hamnafas bo'lishga, zamonaviy bolalar ta'lim-tarbiyasiga munosib e'tibor qaratishga undaydi. Maktab va maktabgacha ta'lim dasturlari yetarli emas. Shuning uchun aqliy arifmetikaning dolzarbligi paydo bo'ldi.

Aynan mental arifmetikaning Xitoyda paydo bo'lganligi va bolalar ta'limida keng joriy qilinganligi va ularning ikki yarim sharining va bir vaqtning o'zida bir nechta ish bilan shug'ullanishida mental arifmetika dasturi asosiy ahamiyat kasb etar ekan. Bundan tashqari bu dastur bo'sh o'zlashtiradigan bolalar uchun ham juda foydalidir. Ularda bu hayotga bo'lgan ishonchni, bilimni, qiziqishini ortishiga sabab bo'ladi Mental arifmetika aynan 4-6 yoshdan boshlab bolalarga o'rgatilishi va abakusda hisoblash texnikasi

qo'llanilishi aynan shu yoshlar oralig'ida amalga oshirilishi bir necha ko'plab misollar bilan isbotlangan va aynan shu yoshda miya yodlash nuqtai nazaridan ancha moslashuvchan bo'ladi. Bundan ko'rinib turibdiki aynan maktabgacha ta'lim tashkilotarida 4-6 yosh oralig'ida bolalar har tomonlama tarbiyalanadi va bu paytda ularning aqliy rivojini mental arifmetika yanada rivojlantiradi. Bizga ma'lumki maktabgacha ta'lim tashkiloti guruhlarida haftasiga ikki marta elementar matematika mashg'ulotlari o'tib boriladi va bunda individual jamoaviy boshlang'ich matematik tushunchalar bolalarga singdirilib boriladi. Arifmetik amallarni bajarish jarayonida bola bir vaqtning o'zida ikkala qo'lning bosh barmoq va ko'rsatkich barmoq bilan yog'och suyaklarni harakatga keltiradi, bu esa miyaning ikkala yarimsharlarini uyg'un rivojlanishiga yordam beradi. Shu bilan birga bola naqshli igna ustidagi suyaklarning ma'lum pozitsiyasi shaklida raqamlar va matematika harakatlarni ifodalashni o'rganadi. Mental arifmetika uchun 4 yoshdan 12-14 yoshgacha bo'lgan vaqt miya o'sishning boshqa davrlariga qaraganda ko'proq intensiv rivojlanadi. 12-14 yoshdan keyin miyaning bunday miqdor va sur'atda murakkab ko'nikmalarni egallashi va ulardan foydalanish qobiliyati pasayadi. Mental aritmetika bolalarga raqamlar bilan ishlashni osonlashtiradi va matematik savodxonlikni oshiradi. Bu, kelajakda murakkab matematik masalalarni hal qilishda yordam beradi.: Mental aritmetika mashqlari bolalarning diqqatini jamlashga va xotira qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu ko'nikmalar boshqa fanlarda ham muvaffaqiyatli o'qishga yordam beradi. Mental aritmetika bolalarga mantiqiy fikrlashni rivojlantirish imkonini beradi. Ular masalalarni tahlil qilish, yechimlarni izlash va mantiqiy xulosalar chiqarishni o'rganadilar. Miyaning chap yarim shari mantiq, matematik qobiliyatlar, tildagi farq uchun javobgardir, o'ng yarim sharda esa ijodkorlik, san'at, tasavvur, vizualizatsiya va og'zaki bo'lmagan jihatlariga munosabat mavjud. Malayziya olimlari ham bu xulosani qo'llab-quvvatlamoqdalar. Abakusda ishlaganda ikkala qo'ldan foydalanish dastlab miyaning ikkala tomonini stimulyatsiya qiladi. Chunki bola doimo ikki qo'li bilan harakat qiladi. Abakus bilan ishlash doimiy jarayon bo'lib, bola suyaklarini doimiy ravishda his qiladi va harakatga keltiradi. Shu bilan miyaning ikkala qismini faollashtiradi. Odam ilgari faqat matematik daholar uchun mumkin bo'lgan eksrtaktsiya tezligiga erishadi.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'plab bolalar uchun o'rganish natijasi nafaqat aniqlangan hisoblash qobiliyati, balki diqqatni jamlashni, xotira qobiliyatini yaxshilaydi, majoziy fikrlashni, tasavvurni va kuzatishni rivojlantiradi, tahlil qilish va umumlashtirish qobiliyatini yaxshilaydi. Shu bilan birga hissiy va irodaviy fazilatlar (mustaqillik, natijaga erishishda qat'iylik, xatti-harakatlarni ixtiyoriy tartibga solish, o'ziga ishonch) rivojlanadi. Mental aritmetika orqali o'z bilimlarini amalda qo'llagan bolalar o'z-o'ziga ishonch hissini oshiradilar. Bu, o'z navbatida, ularning o'qishga bo'lgan qiziqishini yanada kuchaytiradi. Mental aritmetika mashg'ulotlari ko'pincha guruhlarda o'tkaziladi, bu esa bolalar orasida ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Ular birlari bilan muloqot qilib, fikr almashadilar va birgalikda muammolarni hal qilishni o'rganadilar. Maktabgacha ta'limda mental aritmetikaning o'rni juda muhimdir. Ushbu usul bolalarga matematik ko'nikmalarni rivojlantirish, diqqat va xotirani mustahkamlash,

mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini oshirish va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish imkonini beradi. Shu sababli, maktabgacha ta'lim muassasalari mental aritmetikani o'z dasturlariga kiritishlari zarur. Bu nafaqat bolalarning matematik savodxonligini oshiradi, balki ularning umumiy intellektual rivojlanishiga ham katta hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOT:

1. Ta'lim samaradorligini oshirishda o'qituvchi mahratlari. Respublika ilmiy-amaliy konferentsiya materiallari to'plami. Jizzax 2017.
2. G'oziyev E.G. Ontogenez psixologiyasi. – Toshkent: “Maktabgacha talim tarbiyachilari”, 2010 – [360 b.]
3. Sultanov B., Xudoynazarov E.M., Qochqorov. Sh.A. Mental arifmetika o'quv qo'llanma Urdu. – Toshkent: Nodirabegim, 2021..
4. D.M. Maxmudova., N.A. Mirxalilova. "Mental arifmetika" kurslarini ta'lim klasteri asosida tatbiq qilish. Academic research in educational sciences, 2021.T._ N6 Pp.101-102.
5. <https://newjournal.org/new/article/download/3895/3686/4080>

